

besluit kon komen, stelden de ongehuwden voor, dat zij zouden gaan en de gehuwden thuis zouden blijven'; dat laatste werd geweigerd, 'er werd besloten zich gezamenlijk te melden.'¹ In Aalten en Winterswijk waren het de plaatselijke predikanten en de plaatselijke katholieke geestelijkheid die een gemeenschappelijke circulaire deden rondgaan waarvan, al liet de tekst ruimte voor een tegengestelde beslissing, de strekking was dat men er beter aan deed zijn verzet te staken. 'Wij roepen ieder uwer op', aldus de laatste alinea van de in Aalten verspreide circulaire,

'bij de overwegingen van zijn handelwijze mede te laten spreken de barmhartigheid en de naastenliefde die ons in het Evangelie geboden wordt, in het bijzonder ten aanzien van hen die momenteel in direct levensgevaar verkeren en van hun verwanten die daardoor onder zulke smartelijke zorgen gebukt gaan.'²

De genoemde plaatsen in de Achterhoek leverden samen met Zutfen waar zich vijftienhonderd en Bathmen waar zich tweehonderdvijftig spitters aanmeldden, als gevolg van de in oktober gedane oproepen in totaal op zijn minst (niet alle cijfers zijn bekend) ruim achtduizend spitters op. 'De Landwacht heb ik opgedragen', zo verklaarde na de bevrijding de NSB'er die door de bezetter tot burgemeester van Eibergen was benoemd,

'personen aan te houden die zich voor de arbeidsinzet niet gemeld hadden om met dezen anderen af te lossen. Zodoende zijn er verschillende personen aangehouden alsook onderduikers die ik heb gebruikt voor aflossing. Kreeg ik bericht door van weggelopen arbeidskrachten, dan gaf ik dat door aan de *Feldgendarmarie*.'³

In Overijssel werd begin oktober een razzia gehouden in Zwolle; het aantal slachtoffers is niet bekend maar wij weten wèl dat één hunner, de Amsterdammer Jacob van Bennekom, een-en-twintig jaar oud, weigerde te spitten – hij werd, na zijn eigen graf te hebben gegraven, doodgeschoten. Op de 5de oktober volgde een razzia in Raalte waar alle mannen van zeventien tot vijftig jaar voor graafwerk aan de IJssel werden opgeroepen. De NSB'er mr. H. C. van Maasdijk, die de bezetter van '40 af op economisch gebied hulp had verleend maar die in die tijd dienst deed bij de Landwacht (men zal hem in dit deel nog tegenkomen als Landwachter en als burgemeester van Den Haag), schreef aan zijn vrouw dat het dorp 'in rep en roer (was). De *Grüne Polizei* zette het . . . aan alle

¹ B. A. Sijes: *De arbeidsinzet*, p. 536-37. ² Aangehaald in *Er op of er onder*, p. 174.

³ POD-Eibergen: p.v. F. D. B. (20 juli 1945), p. 3 (Doc I-202, a-1).